

TATVINE V KNJIŽNICAH

Marija Milenković, Inštitut za kriminologijo, Ljubljana

UDK 02(497.12):343.7

Povzetek

Tatvine v knjižnicah so pojav, ki je star toliko kot knjižnice same. V razvitem svetu se bibliotekarji, pravniki in kriminologi z vso zavzetostjo ukvarjajo z raziskovanjem tega deviantnega pojava, razvili pa so tudi različne preprečevalne in varovalne sisteme.

Pri nas se s tatvinami v knjižnicah še nismo ukvarjali. Ob čedalje močnejšem odpiranju knjižnic javnosti ter vedno večji dostopnosti knjižničnega gradiva, hkrati pa ob zaostrenih gospodarskih in socialnih razmerah, bi veljalo razmišljati tudi o morebitnih storilcih, zavarovanju in sploh preprečevanju tatvin v knjižnicah. Ker v naših knjižnicah še nismo elektronsko ali kako drugače načrtno zavarovali gradiva, je naloga knjižničarjev, da sami storijo vse, da bi čim manjkrat postali žrtve tatvin.

V okviru izobraževanja in usposabljanja knjižničarjev ter zaradi teženj po vključevanju v sodobne evropske in svetovne tokove, bi morali širiti znanje in raziskovalno dejavnost tudi na tem področju.

UDC 02(497.12):343.7

Summary

Bookstealing is a phenomenon as old as libraries are. In the developed world, librarians, lawyers, and criminologists are dealing with it. Different preventive methods and protective systems have been developed.

So far, in our libraries, we have not been dedicated to this problem. With their growing openness and public accessibility of book stocks on one side, and, on the other, in actual economic and social strain, we should think about theft prevention

as well as to define potential offenders. In our libraries book stocks are not protected by electronical or any other means, so for the time being, theft prevention remains to be a librarian's task.

Because of our intention to become a part of international affairs we should spread our knowledge and research activities in this field, and include them in librarian-ship education as well.

1. Pojavoslovje

1.1. Zgodovina pojava

Iz zgodovine vemo, da so bili veliki vladarji kot so npr. Asurbanipal, Aleksander Veliki, Napoleon in drugi, ljubitelji znanja in knjig, in da dostikrat niso bili tenkočutni pri zbiranju gradiva za svoje knjižnice.

V srednjem veku so bile knjige tudi materialno tako dragocene in očitno tatvine tako pogoste, da so knjige kar z verigami priklepali na police in pulte. Kljub temu so veliko knjig pokradli in to ravno tisti ljudje, ki so jim bila vrata samostanskih in cerkvenih knjižnic zaradi njihovega visokega položaja široko odprta. Enemu izmed njih, italijanskemu grofu Guglielmu Libri (nomen est omen) se je posrečilo celo postati vodja komisije, ki je popisovala stanje knjižnih rokopisov v francoskih knjižnicah, in odnesti veliko število dragocenega gradiva, ki ga je nato deloma prodal, deloma pa z njimi opremil lastno zbirko.

Kot zanimivost je vredno omeniti tudi najuspešnejšega knjižnega tatu 18. stol., kardinala in papeškega nuncija ter umetnostnega zgodovinarja Johana Joachima Winckelmanna, ki je pod svojo kardinalsko obleko odnesel iz različnih knjižnic okoli 60.000 zvezkov, kasneje pa za nameček postal še vodja Vatikanske knjižnice.² Za tatvine velikih razsežnosti, ki bi jih danes lahko primerjali, glede na socialni položaj storilcev, s kriminaliteto belega ovratnika, sta bili značilni dve okoliščini: častna služba, ki je odpirala vsa vrata, in duhovniška kuta, pod katero se je dalo marsikaj skriti.

Tudi v sodobnem času slišimo občasno o takih senzacionalnih primerih tatvin (npr. pri nas primer velike tatvine v zagrebški nacionalki), za katere pa strokovnjaki pravijo, da so le vrh ledene gore.

1.2. Nekatere ugotovitve sodobnih kriminoloških raziskav

V razvitem svetu, zlasti v ZDA, se resno ukvarjajo z raziskovanjem deviantnih pojavov v knjižnicah. Knjižnice so namreč kot javni prostor, v katerem se zbira veliko število ljudi, lahko naravnost "gojišče" odklonskosti. Zato kriminologi raziskujejo razen tatvin tudi: vandalizem in poškodovanje knjižničnega gradiva ter opreme; neprimerno vedenje, ki je posledica alkoholiziranosti ali uživanja mamil; nasilniško vedenje; požige in netenja požarov; napade na uporabnike ter osebe knjižnice itd.

Raziskave³ so pokazale, da povzročajo tatvine knjižnicam velike materialne izgube. V Angliji so ugotovili 1-5% pogrešanih knjig letno, in sicer v knjižnicah s prostim pristopom dvakrat več tatvin kot v klasičnih. V ameriških knjižnicah je število pogrešanih knjig večje, v nekaterih celo do 8% (univerza v Marylandu) in 12% (Berkeley, California). In v neki raziskavi so izračunali, da če bi bil v vsaki knjižnici ukraden le 1% knjig, bi znašala škoda s spremljajočimi stroški letno 63,7 milijonov dolarjev.

Raziskava J. Lincolna iz l. 1984 je med drugim ugotovila:

- Število tatvin raste sorazmerno s številom obiskovalcev na dan. Knjižnice z večjo izposajo imajo tudi več tatvin.
- Število zaposlenih je tudi dober kazalec stopnje kriminala v neki knjižnici (več zaposlenih pomeni večjo knjižnico); knjižnica, ki zaposluje več ustrezno strokovno usposobljenih bibliotekarjev, ima tudi višjo stopnjo odkritih kaznivih dejanj, hkrati pa namenja več sredstev preprečevanju tatvin in zavarovanju knjižničnega gradiva.
- Mlajši ljudje se pogosteje vpletajo v kriminalno dejavnost; med mladimi je tako več storilcev kot žrtev kriminalitete; v skupino z največjim tveganjem sodijo mlajši od 18 let (oziroma 14-18 letniki).
- Največ storilcev je starih 18-55 let, ker je ta skupina obiskovalcev tudi številčno najmočnejša.
- Sorazmerno s starostjo nad 55 let pada število storilcev tatvin v knjižnicah.
- Knjižnice, ki delujejo v večjih mestih, imajo več kriminala kot tiste v manjših.
- Na pogostost tatvin in drugih deviantnih oblik vedenja preprečevalno vpliva tudi bližina policijske postaje, vendar to velja le za manjša mesta (manj kot 2.500 prebivalcev), v večjih mestih pa te razlike ni opaziti.
- V socialno razvitejših okoljih je kriminalitete in tudi tatvin manj.
- Knjižnice, enako kot vse druge javne ustanove, ne živijo ločeno od okolja, temveč odražajo dogajanje v njem. Če je gostitev deviantnih pojavov v določenem okolju velika, je tudi v knjižnici več tatvin, vandalskega in nasilniškega vedenja pa tudi obratno.
- Knjižnice z veliko kriminala najemajo varnostno osebje.

2. Vzroki in motivi

Motivov za tatvine knjig je toliko kot je storilcev. Vsak ima za svoje dejanje razlog ali ga k temu vodi določen vzgib, pa če se tega zaveda ali ne. Poleg klasičnih in v literaturi največkrat navajanih motivov kot so bibliofilstvo, bibliomanija in bibliokleptomanija ter dobičkaželjnost, stopajo v sodobnem času v ospredje še nekateri.

Tatvina v knjižnici je lahko npr. tudi *gentlemanski ali kavalirski delikt*, ki pomeni preizkušanje lastnih "sposobnosti" z namenom postaviti in uveljaviti se med vrstniki. S tem, da izmakne knjižničarju kakršenkoli že kos gradiva, in to po možnosti čim bolj drzno, mlada oseba pritegne nase pozornost svojih prijateljev, jih s tem zabava in hkrati pridobi ugled.

V ameriški raziskavi⁴ so ugotovili tudi, da študentje pogosto kradejo knjige iz *socialnih razlogov*, oz. ker si knjig ne morejo kupiti. Število tatvin najrazličnejših učbenikov in priročnikov zlasti močno naraste pred izpiti, ob porazdelitvi seminarskih nalog in podobno.

Ista raziskava omenja kot motiv tudi *ambicioznost* študentov in *brezobzirno tekmovalnost* v boju za to, da prvi prideš do informacije. Pa ne le to, mnogi se trudijo, da bi drugim onemogočili dostop do informacij in literature ter si tako zagotovili prednost. Tudi zato je veliko tatvin, iztrganih strani, prebarvanih tekstov v knjigah in celo "lukenj" v katalogih. K takemu ravnanju se praviloma nagibajo uspešni študentje, ki pogosteje kršijo pravila knjižnice, ker je zanje najpomembnejša lastna poklicna kariera. Odtujenost, hladnost v odnosih, brezobzirni egoizem in komolčarstvo so torej pomemben motiv za tatvine knjig v sodobnih razvitih državah.

Raziskava o tatvinah v samopostrežnih trgovinah, ki so jo opravili na ljubljanskem Inštitutu za kriminologijo 1978. leta pa ugotavlja, in to lahko prenesemo tudi na knjižnice, da pogosto kradejo ljudje, ki jim sploh ne bi bilo treba, ki so gmotno preskrbljeni, ki so ugledni itd., zato česa takega od njih ne bi pričakovali. Sodobni psihologi ugotavljajo, da pri tatvinah prevladujejo *iracionalni razlogi* nad racionalnimi, da ljudje kasneje sploh ne znajo razložiti svojih dejanj, ter da pogosto kradejo zaradi notranjih psihičnih in vedenjskih motenj, ker iščejo pozornost, samopotrditev, samokaznovanje itd.

3. Preprečevanje

Vzporedno z raziskovanjem pojava pa v razvitem svetu veliko razmišljajo tudi o varovalnih programih in preprečevanju tatvin v knjižnicah. Poleg starejših in cenejših načinov varovanja knjižničnega premoženja, kot so zaklenjena skladišča, straže in patrolje, označevanje knjižničnega gradiva in

opreme, spravljane gotovine v trezorje ter racionalna arhitektura, uporabljajo že nekaj časa tudi različna tehnična sredstva in alarmne naprave.

V 70. letih so začele knjižnice uporabljati za zavarovanje gradiva tudi elektronske sisteme, ki sicer zavarujejo knjigo, ne morejo pa zavarovati vsake strani. Ponekod so že ugotovili, da se je z novim načinom varovanja povečalo število poškodb knjižničnega gradiva. Tatov z britvico praktično ni mogoče zaustaviti.

Kljub temu pa knjižnice, opremljene z modernimi elektronskimi varovalnimi sistemi, poročajo o zadovoljivem učinku svojega posega. Prejšnja letna izguba 8-10% knjig je padla na 1-3%. Rezultate pripisujejo ponekod že psihološkemu vtisu, kajti številne knjižnice so z vidnimi napisi v svojih prostorih ali s posebnimi obvestili seznanile uporabnike o tem, da v njih deluje varovalni sistem⁵.

Stroški elektronskega varstva niso majhni. Mestna knjižnica v Koblenzu je npr. za zaščito svojega 350.000 zvezkov obsežnega sklada plačala l. 1982 okoli 166.000 DEM⁶, vendar so izračunali, da bi bila škoda, če bi v enem letu izginil le 1% knjig, večja, in da se je namestitev varovalnega sistema amortizirala v treh četrtinah leta.

V angleških knjižnicah so ugotovili, potem ko so primerjali stroške za namestitev naprav s škodo, ki jo povzroče v določenem obdobju izgube knjig, da se novi sistem amortizira v 4-6 letih⁷. Ameriška raziskava pa je po podobnem postopku ugotovila, da so stroški z varovalno opremo običajno pokriti po enem letu.

Nekateri upajo, da bo z uvajanjem računalnikov problem rešen. Vendar pa so iz knjižnic odnašali že vse mogoče: od sponk za papir, do pisalnega stroja in celo klavirja⁸, ameriški bibliotekarski časopis pa je že 1979. leta poročal o tatvini terminala iz knjižnice. Kljub temu in prav zato pa so vsa razmišljanja knjižničarjev, tista bolj in ona manj uspešna, znamenje, da se razmišlja in "dela na tem", da bi čim bolj zavarovali skupno premoženje. Že to je korak v pozitivno smer.

4. Tatvine v knjižnicah pri nas

Pri nas lahko govorimo le o tujih izkušnjah, kajti tatvine knjižničnega gradiva so še popolnoma neraziskano področje. Doslej se v bibliotekarskih krogih ni še nihče ukvarjal s tem problemom. Vzrok za omenjeno praznino je lahko domneva, da tega pojava pri nas sploh ni, oz. da še ni tako razširjen kot drugje, kjer je nasploh več kriminala. Drugi razlog pa lahko iščemo v našem

onosu do skupne lastnine, ki je bil marsikdaj skrajno malomaren, čeprav tega zopet ne kaže posploševati.

Knjižničarji vsekakor vemo, da knjige "zginevajo" s polic, občasno pa beremo tudi v dnevnem časopisu o velikih tatvinah oz. tatvinah starih in dragocenih knjig ali arhivskega gradiva. Čeprav nas bolj vznemirijo dogodki, ko je oškodovana naša kulturna dediščina in gre za veliko gmotno škodo, pa ne bi smeli zanemariti tudi tistih drobnih vsakodnevnih tatvin, ki jih prvi hip še opazimo ne, vendar v daljšem času ravno tako povzročijo precej primanjkljaja.

Pri svojem poklicnem delu smo knjižničarji zadolženi za vrsto opravil. Zakon o knjižničarstvu opredeljuje našo dejavnost kot "sistematično zbiranje, strokovno obdelovanje, **hranjenje** in predstavljanje knjižničnega gradiva, njegovo dajanje v uporabo ... itd. (UL SRS 1982 št. 27, s. 1747). Torej, poleg vrste strokovnih opravil, svetovanja uporabniku, dajanja informacij, je naša delovna dolžnost tudi hranjenje oz. varovanje premoženja, ki nam je zaupano.

Čeprav je knjiga dosegljiva vsakemu bralcu in uporabniku, saj si jo lahko, razen nekaterih priročnikov, izposodi na dom, jo uporablja in prebira po mili volji, pa vendarle ustvarja vzdušje v sodobnih knjižnicah tudi priložnost za tatvine. K temu prispeva tudi "knjižnična politika" sodobnega časa, ko se vsi v tej stroki trudimo pridobiti čim več bralcev, se vedno bolj na široko odpiramo javnosti in sploh želimo narediti knjigo dosegljivo prav vsakemu občanu, in pa predvsem vedno večja potreba in povpraševanje po informacijah.

V okviru sodobnega izobraževanja knjižničarjev bi zato morali nameniti nekaj pozornosti tudi vlogam in dejavnostim, ki so sicer postranske, vendar pomembne. Običajno pri izobraževanju in strokovnem izpopolnjevanju knjižničnih delavcev govorimo le o njihovem pomenu pri vzgoji bralca in sploh človeka, pri privzganju kulturnih navad in potreb, izobraževanju, navajanju posameznika na knjižnico in o ustvarjanju vzdušja, ko se bo bralec v knjižnici dobro počutil, izgubil strah pred to ustanovo, postal njen stalni gost. Vendar smo doslej premalo mislili na to, ali vsaj govorilo se ni o tem, da s privabljanjem vedno večjega števila ljudi v knjižnice ustvarjamo pogoje za lastno viktimizacijo.

4.1. Nadzorovanje in odkrivanje storilcev

V naših razmerah je najbrž nemogoče pričakovati, da se bodo knjižnice v kratkem opremile z najnovejšimi elektronskimi napravami ali drugimi tehničnimi pripomočki, čeprav bi bilo za nekatere to nujno (npr. nacionalno).

Zato bi morali bolj razmišljati predvsem o nadzorovanju, ki naj bi bilo organizirano, nevsiljivo, nemoteče in hkrati učinkovito.

Vsaka knjižnica naj bi, glede na tip, način delovanja, razporeditev prostorov in kadrovsko sestavo, odgovorila na vprašanja: kakšne so možnosti za tatvino; ali je razporeditev gradiva smotrna; ali mora knjižničar zaradi iskanja gradiva pogosto in za daljši čas zapuščati prostor, v katerem so uporabniki; ali v knjižnici pogosto prihaja do gneče in kako bi jo zmanjšali.

Marsikje je težko imeti ves čas pregled nad uporabniki. V manjših knjižnicah je marsikdaj zaposlen le en knjižničar, knjižnično gradivo pa razpršeno v več prostorih, dostikrat odročnih. Tudi v večjih splošnoizobraževalnih knjižnicah s prostim pristopom se ljudje zadržujejo pri policah v najrazličnejših delih knjižnice, ki so dostikrat nepregledni.

In če je kakemu uporabniku vidno (razen seveda za knjižničarja) uspelo odnesti knjigo, je prav mogoče, da bo poskušal to storiti še kdo. Zato je pomembno ne le tatvino zaznati, ampak tudi odkriti storilca. Pogoj za uspešno odkrivanje in preprečevanje tatvin je, da poznamo način delovanja storilcev (modus operandi). Domišljija tatov je brezmejna in zato kriminalisti pravijo: "Bodi sam svoj tat! Razmišljaj, kako bi lahko kaj ukradel, in brž ko najdeš nov način, vedi, da na ta način nekdo zares krade - čeprav se zdi še tako neverjetno"⁹.

Knjižničar v svoji nadzorniški vlogi ne more vedno računati na solidarnost in pomoč drugih uporabnikov knjižnice. Tudi ta je, vsaj domnevamo tako, lahko marsikdaj povezana s tipom knjižnice in vrsto njenih uporabnikov. V splošnoizobraževalni knjižnici, ki jo obiskuje po starosti, socialnem statusu, izobrazbi, itd., zelo pestra populacija, se bo verjetno prej našel kdo, ki bo knjižničarju v tem pogledu pomagal in ga morda opozoril ali celo prijavil nepoštено dejanje drugega obiskovalca. V knjižnicah, kjer pa je profil uporabnikov bolj homogen, npr. v fakultetnih, študijskih, inštitutskih knjižnicah, pa je prej pričakovati medsebojno solidarnost uporabnikov, npr. študentov, morda celo medsebojno prikrivanje, spodbujanje ali kar tekmovanje v izmišljanju knjižničnega gradiva.

4.2. Ravnanje z nepošteženimi uporabniki

S tem da ima knjižničar tudi nadzorno vlogo, pa se ne bi smel preleviti v policaja. Knjižničar naj bo najprej to, za kar je usposobljen. Vendar pa mora vedeti, kako naj se obnaša, če ugotovi, da ima med svojimi uporabniki tudi nepoštene ljudi.

Tudi na tem področju se je oblikovalo veliko znanja, pravil, pa pravnih in zakonskih predpisov. Naj omenimo le nekaj temeljnih stvari. Tudi z nepoštenim uporabnikom je treba ravnati korektno in kulturno, brez nasilja, izsiljevanja, nalaganja kazni itd., skratka, ne da bi žalili njegovo človeško dostojanstvo.

Knjižničar lahko storilcu odvzame knjige ali drugo gradivo, če ve ali je videl, da ga je ta skril. Nima pa pravice pregledovati njegove prtljage, ker je to že osebna preiskava. Storilca lahko le povabi, naj pokaže, kaj ima npr. v torbi, od le-tega pa je odvisno, ali bo privolil ali ne. Osebno preiskavo, kamor šteje tudi pregled prtljage, lahko opravi samo pooblaščen oseba, pa še tu je s procesnopravnega vidika zadeva precej zapletena.

Knjižnice pogosto delajo tudi to napako, da izvajajo t. im. "zasebno justico", kamor štejemo vse oblike samovoljnega zasliševanja, zaračunavanje nekajkratne vrednosti ukradenega predmeta, kar je že kaznovanje, ter prepovedovanje vstopa v knjižnične prostore. Prav tako kot preiskovalna dejanja tudi kazenske sankcije sodijo v pristojnost sodišč.

Knjižničar torej ni zato, da bi kaznoval. Zlasti pa mora biti previden, da ne bi koga po krivem obdolžil. Obdolžitev in prijetje vpričo drugih obiskovalcev, ki je bolj ali manj žaljivo, je mogoče sankcionirati po zakonu o obligacijskih razmerjih, ki v 200. členu pravi, da "sodišče prisodi, če spozna, da okoliščine primera to opravičujejo, pravično denarno odškodnino med drugim tudi za pretrpljene duševne bolečine zaradi žalitve dobrega imena in časti ali okrnitve svobode ali pravice osebnosti"²³. Razen tega je lahko knjižnica zaradi samovoljnega ravnanja obdolžena še kaznivega dejanja prisiljenja, izsiljevanja, pa protipravnega odvzema prostosti, kaznivega dejanja neupravičene osebne preiskave in morda še česa.

Kadar je storilec mladoletnik ali otrok, je treba z njim postopati še posebno previdno. Stigmatizacija otroka, zasačenega pri tatvini, lahko škoduje njegovemu nadaljnjemu razvoju in povzroči več škode kot koristi, v najslabšem primeru lahko pomeni celo začetek kriminalne kariere. Navadno pa se otrok že ob dejstvu, da so ga zasačili pri tatvini, toliko ustraši, da dogodek sam učinkuje dovolj preprečevalno, če stvari ne zaostrijemo in jo pravilno izpeljemo.

5. Pravni vidik tatvin

Kazenski zakon RS v 165. členu opredeljuje kot tatvino dejanje, ko nekdo vzame tujo premično stvar z namenom, da si jo protipravno prilasti. In ravno namen je zelo težko dokazati. Objektivna okoliščina kaznivega dejanja je izpolnjena že v trenutku, ko storilec spravi knjigo v žep, v torbo, ali med

knjige, ki jih je prinesel s seboj. Vendar pa se v takih primerih lahko izgovarja na raztresenost, pomoto, namena pa mu ne moremo dokazati. Zato kriminalisti priporočajo, da je treba zaustaviti storilca šele potem, ko je šel mimo manipulant, ki opravlja administrativne posle v zvezi z zadolževanjem za izposojeno gradivo. Pa še tedaj se lahko izkaže, da je šlo za pomoto.

V tuji literaturi omenjajo tudi, da se uporabniki pogosto izgovarjajo na to, da so nameravali vzeto knjigo vrniti (npr. po opravljenem izpitu). Na ta razlog rabe (furtum uzus) se izgovarjajo zlasti študentje prava, ki vedo, da tako dejanje ni kaznivo, tatvine pa ni mogoče dokazati, če ni dokazan namen, kot je npr. odstranjenost signatura, zbrisani žigi itd. Kazenski postopki so v takih primerih¹⁰ spodleteli zaradi pomanjkanja dokazov. Seveda pa se v literaturi zavzemajo za to, da sodišča ne bi smela naslediti takim, za lase privlečenim izgovorom.

Določena dejanja v knjižnici bi lahko označili tudi kot zatajitev gradiva (čl. 169 KZ). Za zatajitev gre tedaj, ko si kdo protipravno prilasti tujo premično stvar, ki mu je zaupana. Uporabnik knjižnice namreč ne jemlje knjig proti volji ustanove, temveč mu jih ta zaupa. Če si tisti, ki mu je zaupala, predmet prilasti, je to mogoče kvalificirati tudi kot zatajitev. Zatajitev je družbeno manj nevarno dejanje kot tatvina, ravno zaradi zaupanja, o katerem odloča knjižnica sama.

Razmišljamo pa lahko, ali ne bi bilo mogoče opredeliti kot zatajitev tudi nevračanje knjig, za katere je uporabnik zadolžen. Ravno na tem področju je še marsikaj nedorečenega. Tudi tu gre v bistvu za zlorabo zaupanja. Toda, če razmišljamo dalje v tej smeri, po kolikem času je določeno dejanje zatajitev? Ali ne gre kar za tatvino, ko uporabnik na najrazličnejša posredovanja, moledovanja, grožnje in prošnje ne vrne gradiva? Kaj je še potrebno, da bi mu dokazali nepošten namen? Na to vprašanje bi morali odgovoriti pravniki.

Zaenkrat je nevračanje knjig področje, ki ni jasno pravno opredeljeno. V praksi rešujejo ta problem v civilnem postopku kot neopredeljeno obligacijsko razmerje ali kot tožbo za vrnitev stvari. Brez težnje, da bi se poglobljali v pravno naravo tega posla, lahko ugotovimo, da je v civilnopravnem smislu razmerje med uporabnikom in knjižnico še najbolj podobno najemni pogodbi, ki jo ureja zakon o obligacijskih razmerjih.

V knjižnicah se srečujemo še s kaznivim dejanjem poškodovanja tuje stvari (čl. 177) in poškodovanja ali uničenja stvari, ki so posebnega kulturnega ali zgodovinskega pomena (čl. 178 KZ). Kot poškodovanje stvari je mogoče šteti vsako trganje strani ali delov knjižnega bloka iz platnic, pa tudi pretirano podčrtavanje besedila, ki je za drugega uporabnika moteče, ali pa napravi gradivo celo nerabno.

6. Zaključek

Odkar se je spremenila vloga knjižnice, ki ni več le arhiv knjig, temveč je ena izmed njenih poglavitnih nalog dajati gradivo v uporabo, si prizadevamo privabiti v knjižnice čim širši krog ljudi, uporabnike vseh profilov, od preprostih bralcev, ki iščejo v knjigah predvsem razvedrila, do najbolj zahtevnih strokovnjakov, za katere je knjižnica pomemben vir informacij. Omislili smo si prosti pristop, predvsem v splošnoizobraževalnih knjižnicah, priporočamo pa ga tudi v strokovnih in specialnih, vsaj za del gradiva. Želimo, da bi postala knjižnica nekakšno središče kulturnega dogajanja v svojem okolju, prostor, kjer naj bi organizirali razstave, srečanja s pisatelji in znanstveniki, okrogle mize itd., po drugi strani naj bi bile tu zbrane informacije in gradivo, ki ga potrebujemo. Na veliko se ukvarjamo s psihologijo bralcev, oblikovali smo različne tipologije in temu primerne metodologije za delo z njimi.

Vendar pa, večja odprtost pomeni hkrati tudi več možnosti in priložnosti za tatvine knjižničnega gradiva. K nepoštenosti uporabnikov bodo svoje prispevale tudi vedno bolj zaostrene gospodarske razmere, naraščanje cen, padec življenjskega standarda, naraščajoča nezaposlenost in revščina, s tem pa tudi vedno več najrazličnejših psihičnih pritiskov, stresov in frustracij. Pričakujemo lahko, da bo v prihodnosti vedno več kriminala nasploh, s tem pa tudi več tatvin v knjižnicah.

V svetu so se s temi problemi že soočili in marsikaj storili, da bi bilo nezaželenih pojavov čim manj. Pri nas bi lahko s pridom uporabili že nekatere njihove izkušnje. Predvsem pa bi morali začeti razmišljati, kakšno je stanje glede tatvin pri nas. K svojim razmišljanjem in iskanjem rešitev bi morali pritegniti tudi strokovnjake z drugih področij: pravnike, kriminaliste, psihologe, psihiatre, arhitekte itd.

V skladu s težnjami po vključevanju v evropski prostor in sodobne znanstvene tokove, ob profesionalizaciji in razvijanju kadrov, bi morali poleg računalniškega in informacijskega usposabljanja razvijati tudi stranska, toda pomembna znanja in dejavnosti, kot so nadzorovanje in varovanje knjižničnega gradiva ter s tem preprečevanje nekaterih negativnih pojavov v naših knjižnicah. Tatvine in sploh deviantni pojavi v knjižnicah pa so tudi področje, na katerem v raziskovalnem smislu še ni bilo nič storjenega in kamor bi kazalo v prihodnje tudi usmeriti raziskovalno pozornost.

Opombe

- 1 Eichler, s. 87
- 2 Prav tam
- 3 Lincoln, s. 47
- 4 Weiss, s. 345
- 5 Jopp, s. 286
- 6 Langner, s. 132
- 7 Jopp, s. 286
- 8 Eichler, s. 885
- 9 Pečar et al., s. 165
- 10 Böhm, Paschek, s. 91

Literatura

1. Adam, O.: Der strafrechtliche Schutz des Bibliotheksbuches in der DDR. Zentralblatt für Bibliothekswesen. Leipzig 88(1974)1, s.29-32.
2. Becker, D.: Vier Jahre elektronische Buchsicherung in der Universitätsbibliothek Wuppertal. Mitteilungsblatt, 34(1984)3, s. 302-311.
3. Böhm, P., Paschek, G.: Bücherentwendungen aus Hochschulbibliotheken als Rechtsproblem. Zeitschrift für Bibliothekswesen und Bibliographie, Frankfurt 28(1981)2, s. 90- 100.
4. Bohmüller, L.: Ordnung und Sicherheit in Bibliotheken. Zentralblatt für Bibliothekswesen, Leipzig 93(1979)1, s. 2-4.
5. Eichler, C.: Bucherklauen - ein leidiges Phänomen. Buch und Bibliothek, Reutlingen 39(1987)10, s. 877-885.
6. Elektronische Buchsicherung in Bibliotheken. Bibliotheksdienst, 20(1986)9, s. 859-869.
7. Jopp, R.: Diebstahlsicherung in Bibliotheken. ABI-Technik, Wiesbaden 7(1987)3, s. 285-289.
8. Kazenski zakon SRS. Ljubljana, Uradni list 1977.
9. Langner, E.: Buchsicherung in Bibliotheken. Buch und Bibliothek, Reutlingen 35(1983)2, s. 130-133.
10. Lincoln, A.J.: Crime in the Library. New York, London, Bowker 1984, 179 s.

11. Menzinger, K.: Elektronische Buchsicherung. Zeitschrift für Bibliothekswesen und Bibliographie, Frankfurt 23 (1976)4, s. 209- 222.
12. Pečar, J., Maver, D., Zobec, Ž.: Tatvine v samopostrežnih prodajalnah. Ljubljana, Center za samoupravno normativno dejavnost 1981, 269 s.
13. Rieck, M.: Einsatz einer Buchsicherungsanlage in der Universitätsbibliothek der TU. Bibliotheksdienst, 21(1987)4, s. 377-381.
14. Schwarzbuch zum Ladendiebstahl /Kuratorium zur Bekämpfung der Wohlstandskriminalität. Baden-Baden, Wesel 1974, 82 s.
15. Security for libraries / ed. M. Brand. Chicago, American Library Association 1984, 120 s.
16. Stipčević, A.: Povijest knjige. Zagreb, Matica Hrvatska 1985, 561 s.
17. Stirken, A.: Ein Buch ist weg - was tun? Bibliothek aktuell, Konstanz 50(1985) s. 27-29.
18. Vermisste Bücher. Zentralblatt für Bibliothekswesen. Leipzig 100(1986) 6, s. 262-263.
19. Weiss, D.: Book Theft and Book Mutilation in a Large Urban University Library. College and Research Libraries, Chicago 12(1981)4, s. 341-347.